

По слідах *Oenothera* у Східній Європі

The genus *Oenothera* L. in Eastern Europe / Rostański K., Dżhus M., Gud•inskas, Rostański A., Shevera M., Sulcs V., Tokhtar V. — Kraków: W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, 2004. — 133 p.

Незважаючи на скрутні роки так званого перехідного періоду в Україні, багато хто з молодих вітчизняних ботаніків продовжував наполегливо працювати, і зараз ми спостерігаємо розквіт багатьох з них як визнаних зрілих спеціалістів. Одне із свідощтв тому — вихід у світ монографії за участю міжнародного колективу авторів про представників роду *Oenothera* L. у Східній Європі, в якій брали участь фахівці з Польщі, Латвії, Литви, Білорусі, а також два українці — Мирослав Шевера (Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України) та Валерій Тохтар (Донецький ботанічний сад НАН України). Ця книга є результатом тісної співпраці колективу протягом останніх 5 років із науковим лідером проекту, відомим польським ботаніком із Сілезького університету в Катовіце, авторитетним монографом роду *Oenothera* проф. Кшиштофом Ростаньські.

Чому *Oenothera* привернула особливу увагу спеціалістів? Привабляла північноамериканська рослина, яку завезли в Європу у XVII ст., стала тут не лише рослиною-улюбленицею, значно поширеним адвентивним видом, а й цікавим об'єктом таксономічних і генетичних спостережень. Приховані процеси видоутворення, що ускладнюються гібридизацією, яка розгорнулася на нових теренах, а також колізія між американськими і європейськими поглядами на таксони, надають усій цій історії майже детективний присмак. Разом з авторами ми ретельно аналізуємо існуючі погляди на систематику роду, ключові ознаки, короткі описи таксонів, споряджені необхідною цитатцією і рисунками. У книзі дається сучасна таблиця для визначення видів роду *Oenothera*. У Східній Європі автори визнають наявність 20 спонтанно зростаючих видів (без урахування гібридів). Професор К. Ростаньські дає першоопис нового виду *Oe. casimiri* Rostański (раніше *Oe. biennis* x *Oe. rubricaulis*), названого на честь проф. Казимежа Жажицькі з Інституту ботаніки ім. В. Шафера Польської академії наук. До речі, К. Ростаньські є автором або співавтором ще чотирьох видів роду *Oenothera*.

Далі йдуть огляди по всіх країнах Східної Європи. Автор огляду роду в Латвії — К. Ростаньські та В. Шульдс (Латвійський університет, Саласпілс), в Литві — К. Ростаньські та З. Гуджинскас (Інститут ботаніки, Вільнюс), у Білорусі — К. Ростаньські, А. Ростаньські (Сілезький університет, Катовіце) та М. Джус (Білоруський держуніверситет, Мінськ). Розділи про Естонію, Молдову та Росію конспективно зробив К. Ростаньські. В останньому розділі, що ґрунтується переважно на працях А.К. Скворцова, історичні карти по-

ширення таксонів охоплюють всю європейську частину колишнього СРСР (хоча підпис наголошує, що це карта Росії). Серед усіх розділів найдокладнішим, без сумніву, є український. Він, розділ «*Oenothera* в Україні», написаний чотирма авторами: К. та А. Ростаньські, М. Шеверою та В. Тохтарем. Він присвячений пам'яті професора Д.М. Доброчаєвої (така маленька деталь багато говорить про культуру, спадкоємність...). Наша видатна вчена, як звично, опрацювала рід *Oenothera* для українських визначників і «Флори». Розділ містить вступ, нарис історії вивчення роду в країні, перелік матеріалів і методів, огляд географічних та екологічних особливостей видів роду *Oenothera* в Україні, список таксонів з коментарями, локалітетами та картами, а також чудово довгий список подяк. Матеріал подано у загальному для книги стандарті: назва таксону, трапляння, екотопи, посилання на конкретні гербарні зразки за областями. На відміну від концепта судинних рослин України С.Л. Мосякіна і М.М. Федорончука з 10 видами *Oenothera*, автори розділу наводять для нашої країни 12 природних, 3 культивованих види, 1 різновидність, 1 форма і 2 гібриди.

Важливе місце в монографії займають карти поширення видів. Здається, вони були б значно інформативнішими, якщо б автори використали визнану стандартну сітку «Атласу флори Європи». Відверто кажучи, крапки знаходжень на картах виснуть загубленими у «білих плямах» країн, де немає хоча б гідрографічної основи. На жаль, такий шаблон залишається звичайною практикою в багатьох ботанічних публікаціях. Ситуацію, щоправда, рятує повний перелік локалітетів у тексті.

Монографія з *Oenothera* є, без сумніву, дуже зрілою, глибокою, корисною науковою працею класичного зразка, на яку давно очікували флористи, без перебільшення, з обох берегів Атлантики. Багата фактологія та прозорі міркування дають можливість флористам як «на місцях», так і на міжнародному рівні плідно користуватися представленими матеріалами, розвивати подальші уявлення про таксономію та поширення видів роду *Oenothera*.

Щодо колізії, про яку ми згадували на початку, то вона триває. Американська школа вивчення роду *Oenothera*, яка насамперед асоціюється з В. Дітріхом (W. Dietrich), бачить в Європі 7 видів, тимчас ям європейська школа, очолювана К. Ростаньські, — 70... Головний автор готує тепер наступну монографію, присвячену роду *Oenothera* в Західній Європі.

Завершують рецензовану книгу прекрасні, вдало зроблені кольорові фотографії видів *Oenothera*, а також всіх тих, хто брав участь у їх вивченні.

А.В. ЄНА